

ENOTNOST

Delavsko-kmečki tednik.

Izhaja vsak četrtek. — Naročnina: mesečno 6 Din, četrletno 15 Din.
Uredništvo in Upravništvo: V Ljubljani, Delavski dom, Marxov trg 2, dvorišče. ček. račun št. 14.577

Leto II.

LJUBLJANA, 3. marca 1927.

Stev. 8.

Brezoblastne skupščine prvič na tlaki.

Nobena naroda ne sovražimo, tudi italijanskega ne, saj Mussolini in fašizem sta eno, italijanski narod je pa drugo. Tudi srbski narod je eno, belgrajski centralistični režim pa drugo.

Tudi nismo proti državi sploh, saj bo tudi proletariat v začetku še rabil državo proti kapitalizmu. Smo pa proti današnjemu sistemu v državi in hočemo tak družabni red, da ne bo več mogoče izkoriščanje in zatiranje večine po manjšini. Meje nobene države niso večne in kakor bo morala zginiti meja med Rakekom in Postojno, tako bo zmaga načela samoodločbe narodov tudi na Balkanu odpravila današnje meje.

Smo nasprotniki nacionalnega šovinizma, imperializma in hegemonističnih stremeljenj. Hočemo biti svobodni in enakopravni in ne hlapci, ne samo molzne krave, ne samo drobiž, s katerim se poravnava računi in računski režima z Mussolinijem. Zato se borimo proti velesrbski hegemoniji v politiki, gospodarstvu in kulturi.

Gornje stavke smo zapisali ne za naše „manj inteligentne čitatelje“ (glej razsodbo v Novem mestu), ki vse to že zdavnaj dobro vedo, temveč zapisati smo jih morali ravno z ozirom na gospode z doktorskimi diplomami in visokimi naslovi, katerim je lahko iz univerze še ostalo par citatov iz Aristotela, ki se mogoče še spominjajo programov raznih političnih struj in struj v rimskem carstvu, republik pred dva tisoč leti, ki pa ne poznajo niti ideje niti programa največjega političnega gibanja, kar jih pozna svet — ideje in programa današnjega osvobodilnega boja delavcev, kmetov in vseh zatiranih narodov, za gospode smo jih zapisali, ki so danes postavljeni, da sodijo o tem, kako te njim nepoznane ideje razume proletariat, ki ga tudi ne poznajo. Po teh, žal, za večino diplomirane inteligence še potrebnih, na srečo pa za delavce in kmete že nepotrebnih vrsticah, se lahko ukvarjamo z dnevom, ko so šle brezoblastne skupščine prvič slovesno na tlako.

„Zgodovinski dan“ je bil 23. februar 1927 po mnenju buržoazije in kadar buržoazija trobenta tako visoko donečo pesem, takrat: pozor delavci in kmetje. „Zgodovinski dan“ je bil 1. december 1918, ko so nevoljni poslanci samozvanci brez pooblastila ljudstva kapitulirali v Belgradu. „Zgodovinski dan“ je bil Vidovdan 1921, ko je bila sprejeta centralistična ustava in ne more biti drugače, tudi dan otvoritve brezoblastnih skupščin spada med zgodovinske dneve navedene sorte.

„Oblastne skupščine“ je uradni naslov korporacij. Nič se ne čudimo, da nobena „slovenska“ stranka ni niti poskusila dati tej korporaciji slovensko ime, saj leže pred režimom vse na trebuhu: „zgodis se Tvoja volja, kakor na Dunaju tako v Belgradu“... sprejele so molče naziv „oblasten“. Imamo pa v našem jeziku sestavljenko, ki označuje dejansko vlogo in značaj teh korporacij: „Brezoblastne skupščine“ so to, ker izvoljenim poslancem je pač dovoljeno sestavljati prošnje in pritožbe („molbe in žalbe“), želje in načrte, več pa ne, ker v razkosani Sloveniji je „oblast“ v rokah dveh res oblastnih velikih županov, ki imata v rokah in na razpolago vse, kar je treba za oblast: upravno organizacijo, finančna in vsa druga sredstva za izvajanje oblasti. Oblastni veliki župan v Ljubljani ima palačo s stotinami sob, dvoran, na tisoče uradništva,

dovoljna finančna sredstva, brezoblastna skupščina v Ljubljani je bila „gostač“ mestnega magistrata, ima dva uradnika (naša železničarska organizacija jih ima več!), ki jih je sprejela kmetijska družba pod streho, in brezoblastna skupščina je brez finančnih sredstev, ker oblastne davke, ki so jih pobirali, režim noče dati „brezoblastnim skupščinam“.

Skupščine niso bile sklicane zato, ker je ustava tako predpisuje, saj če bi oblastniki res respektirali ustavo, bi jih morali sklicati že pred leti. Tudi niso bile sklicane zato, ker „je ljudstvo tako zahtevalo, ker za ljudsko voljo se režim še nikoli ni zmenil, volitve so bile razpisane in skupščine sklicane zato, ker jih naš režim nujno potrebuje, da mu bodo delali tlako, da bodo „puferji“, na katerih naj se odbija naraščajoča nezadovoljnost ljudstva. „Povodnji v Sloveniji“ — vlada pomagaj! Vlada ni pomagala in nezadovoljnost proti vladi je rasla. „Potres v Hercegovini“ — vlada pomagaj! Pa ni pomagala, in nezadovoljnost je rasla. Ceste so slabe, davki neznosni, brezposelnost ubija, obrt na tleh, uradniki stradajo itd. itd. — vlada ne pomaga — nezadovoljnost raste. 13 milijard je mnogo, je preveč za ljudstvo, ki jih mora plačati, premalo pa je 13 milijard za vlado, ki brani korupcioniste. Vlada, ki bi uvedla še nova bremena bi se onemogočila, nezadovoljnost ljudstva bi narasla do eksplozije. Treba je bilo nujno varnostnega ventila, treba je bilo „puferjev“, ki bodo odbijali sunke ljudstva, treba je bilo strelododa, ki bo lovil strele iz ljudske nezadovoljnosti, treba je bilo ustanoviti nekaj, kar bi ljudsko pozornost in ljudsko nezadovoljnost odvrnilo od belgrajske vlade in „ugodilo se je zahtevi ljudstva“ in dobili smo oblastne skupščine.

In še bodo povodnji in druge katastrofe, še se bo slišal klic „vlada pomagaj!“, pa vladi bo lahko odgovorila: „Saj imate oblastne skupščine, pomagajte si!“ „Ni sredstev!“ „Saj smo vam dali pravico si nalagati nove davke!“

Slovenci smo narod in kakor smo z gnevom in odporom prenašali dunajsko politiko razkosanja Slovencev v Štajerce, Kranjce, Istrijane in Goričane, tako ne moremo peti hvalo belgrajskega posnemanja te za nas škodljive politike „divide te impera“. In zato smo protestirali 1921 leta, ko se je razkosanje Slovencev pripravljalo, in protestiramo danes, ko je razkosanje v dve oblasti izvršeno. Ne poznamo Štajercev, ne Kranjcev, Slovenci smo in zahtevamo zedinjeno Slovenijo! Smo za dejansko samoupravo Slovenije, z brezoblastnimi skupščinami in odbori pa se ne zadovoljimo.

Demokrati in njihovo skrajno levo krilo socialisti nočejo poznati narodnostnega vprašanja, SLS posnema Radiča, zanjo je avtonomija samo lestvica, po kateri pleza na vlado. Za delavno ljudstvo Slovenije, za ogromno večino slovenskega naroda pa je zahteva po zedinjeni in samostojni Sloveniji načelna zahteva in delavno ljudstvo s svojimi načeli ne trguje za ministerske pokojnine. Gospodarsko in politično osvobodjenje je brez rešitve narodnostnega vprašanja nemogoče, zato smo smatrali za svojo dolžnost, da danes, ko je SLS kapitulirala pred centralizmom, ko se poskuša z oblastnimi skupščinami diskreditirati avtonomijo, povzdignemo svojo zahtevo po zedinjeni, samostojni Sloveniji v federaciji z drugimi narodi.

Kako vrniti proletariatu zaupanje v Konsumno društvo za Slovenijo?

(Nekoliko odgovora s. Svetku.)

V Svetkovem članku „K letošnjim krajevnim zborom“ v 6. in 7. številki Konzumenta sta dve simpatični črti in radi teh črt pišem ta odgovor. Prva je ta, da s. Svetek korajžno konstatira „nesporno dejstvo, da stojimo na pragu nove dobe in pred velikimi in važnimi dogodki“ in da leži zaradi tega „velika odgovornost“ v teh važnih trenutkih na delavskih zadružnikih, da-li bodo „znali prilagoditi svoje udejstvovanje novim strujam, ki valovi v povojnem človeštvu“. — Druga pa je ta, da si ne zakriva oči pred suhim dejstvom, da so ravno izvestne metode „ljudskih“ — mi bi rekli proletarskih — vodnikov razčarale ljudske duše in jim (pri nas) vzele tudi zaupanje v proletarske organizacije in seveda tudi v konsumno društvo za Slovenijo. Tako daleč si pri nas gotovo ni upal še noben socialist in jaz mislim, da je to veselo znamenje.

Priznati hočem tudi, da poskuša delati Svetek prve korake na potu, da se dosežanje metode v proletarskem zadružništvu v Sloveniji odpravijo. O tem nam priča zgoraj citirani članek. Toda, če pravi s. Svetek, da mora vsak „le nekoliko objektivno priznavati, da je sedanje vodstvo skušalo te napake (t. j. reakcionarne in štacunarske metode, op. pis.) temeljito odpraviti“, potem pa bi moral reči, da ne vem, kako si s. Svetek predstavlja to objektivnost, ki jo zahteva od delavskega človeka.

Jaz prepričam „objektivnost“ ljudem, ki verujejo vanjo in ki jim je potrebna. Zame je „objektivnost“ smešna beseda, ker vsakdo gleda stvari z nekega gotovega stališča. Naša dolžnost je, da jih gledamo s stališča proletariata in njegovi poti, katero tudi Svetek konstatira kot „nesporno dejstvo“ in s tega stališča hočem pokazati, kako dosežanje vodstvo KDSI ni napravilo vsega, da „temeljito odpravi“ napake iz KDSI, ki jemljejo delavstvu zaupanje v to organizacijo. Storim to kot skušen zadružnik, ki se zaveda ogromnih nalog zadružništva v tisti bližnji „novi dobi“, ki jo tudi s. Svetek vidi kot neizogibno in v kateri bo zadružništvo monopoliziralo vso privatno trgovino — in ker mu ravno zaradi tega želim najhitrejši in najvišji polet.

Česa dosežanje vodstvo ni videlo in ni poskušalo „temeljito“ izpremeniti?

Videlo ni in ni poskušalo odpraviti podrejenosti članstva pod zadružno birokracijo potom zastarelih in neverjetno reakcionarnih pravil, ki so omogočila primer Dražil-Urbančeva in ki take primere še nadalje omogočujejo. Primer Dražil-Urbančeva, ki bi bil kmalu stal KDSI nad milijon dinarjev in skoro spravil zadrugo na rob življenja, je sicer srečno prebroden, toda pravila nam do danes — in tudi nov projekt pravil — ne dajajo nobene garancije za to, da se take stvari v bodoče ne bodo dogajale. Ni torej zadosti izogniti se posameznih takih „slučajev“; zagrabiti je treba pri temelju. Treba je postaviti vso zadrugo na temelj proletarske demokracije in tega se tudi sedanje vodstvo ni resno lotilo.

Toda, da ne postanem preveč abstrakten, da pokažem konkretno, kaj mislim, dovolite mi par vzgledov.

Prvi vzgled: Najvišje načelo vsega proletarskega zadružništva je in mora biti, da vse proletarsko članstvo upravlja in vodi zadrugo, da je njegova volja vrhovna instanca v zadrugi. Občni zbor je tisti, ki mora z neponarejeno voljo članstva odločevati o vseh vprašanjih v proletarski zadrugi. Toda, kako se izvolijo delegatje za občni zbor KDSI? Delegati so isti člani krajevnih odborov, ki so dobili največ glasov pri volitvah krajevnega odbora: torej že funkcionarji, ki na občnem zboru (ker

so bili čisto v minuli poslovni dobi na istem mestu!) presoajo tudi svoje lastno poslovanje. Toda to ni še vse: ti delegati se volijo po listkih. To je dobro! Toda če kak delegat slučajno ni po volji staremu predsedniku krajevnega odbora — ker pripada morda kaki naprednejši delavski stranki — potem sme ta „stari“ predsednik postaviti protikandidata, o katerem se zglasuje s dvignjenjem rok.

Ali ni to skrajno reakcionarno, sodr. Svetek? Ali se temu morda ne pravi teroriziranje volje zadružnikov in ponarejanje občnega zbora v frakcijske svrhe? Frakcija, ki je na površju, si na ta način lahko prikroji občni zbor popolnoma po svojem okusu, odnosno po svojih potrebah. Kje je tu še trohica delavske demokracije?

Drugi vzgled: Ravnatelj in blagajnik sta člana načelstva. Po svoji strokovni izobrazbi sta najmočnejša v načelstvu. Praktično stoji stvar v takem načelstvu tako, da je načelstvo ravnatelj, ali pa ravnatelj in blagajnik skupaj. Resna kontrola v načelstvu je skoraj popolnoma izključena. To vem iz lastne prakse v idrijskem konsumu. Idrijski konsum je stal ta sistem lepe tiščake, kakor sem to dokazal v letnem poročilu OKI za leto 1922. Pod mojim vodstvom smo bili v Idriji ta lep sistem odpravili in danes sta tam ravnatelj in blagajnik uradnika pod kontrolo upravnega odbora.

Tretji vzgled: Nova pravila pa ne zahtevajo nič manj, kakor da člani načelstva morajo biti plačani funkcionarji. Ako se temu pravi „temeljito“ boj proti birokraciji v zadružništvu? Pozabiti ne smemo, da po § 28. nastavlja člani načelstva nadzorstvo in ne občni zbor. Kako daleč smo torej še tu od kakega povečanega primera Dražil-Urbančeva?

Noben član načelstva ne sme biti plačan! Člani načelstva in nadzorstva naj prejema primerne sejnine in povračila potnih stroškov po pravilniku, ki ga sklene občni zbor, ker vsak mora biti primerno odškodovan za svoje delo. Toda načelstvo ne sme biti nikaka sinekura za gotove elemente, ki se potem drže takih mest kakor klopi. To je birokratizacija delavskega zadružništva na ogromno škodo delavskega razreda.

Italijanske zadruge so bile, dokler so bile v delavskih rokah, tako občutljive v tem oziru, da so v posebnem paragrafu izrekale, da je nezdružljivo z interesi zadruge, da je kak sorodnik člana načelstva in nadzorstva plačan nastavljenec zadruge. Pri nas pa se naravnost zahteva, da naj bodo sami člani načelstva plačani funkcionarji zadruge.

Ti trije vzgledi, žal, niso edine strašne stvari v novem projektu pravil. Tu naravnost mrgoli stvari, ki so nezdružljive s sedanjim časom in s proletarsko demokracijo. Da omenim samo še to, da se zahteva triletno članstvo, da je kdo lahko izvoljen v načelstvo in nadzorstvo, kakor da bi bila od števila let članstva odvisna sposobnost za zadružniške posle. S tem se deli članstvo v dva razreda. Jaz o vseh teh stvareh tu ne morem govoriti — toda pravim: zadruga KDSI mora dobiti nov statut! Vanje mora priti drugi duh, resničen proletarski duh in brez tega ni zaupanja. Brez tega pojdemo na fašistično pot, kakor toliko delavskih zadrug v Italiji. Hvalevredno je, da se je s. Svetek lotil teh vprašanj, toda on mora dokazati, da ne misli ostati na pol poti! Ne dvomim, da mu bo množica zadružnikov rada sledila na tej poti. Toda to zahteva pri nas celega moža.

S. Svetek ima tu lepo priliko, da pokaže zadružniškemu proletariatu „novo dobo“.

D. Gustinčič.

